

ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีน ภายใต้ระบบบรรณาการ สมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779)*

ศรีวิลาส มูลทะลา¹, ทารัตน์ เมตตนิชานันท์² และ ธนันท์ บุณวรรณ³

^{1,2,3} สาขาวิชาภูมิโขนศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

^{1,2,3} มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ด้วยการศึกษาจากเอกสารประเภทจดหมายเหตุราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง เอกสารจากหอจดหมายเหตุของไทย พงศาวดารลาว และเอกสารจากนักเดินทางต่างประเทศ เป็นต้น ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) เริ่มต้นภายหลังจากอาณาจักรญานานถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของจีน ทำให้พรมแดนลาว-จีนติดต่อกัน จากเอกสารทั้งลาวและจีนพบว่า ลาวเป็นรัฐบรรณาการของจีนเหมือนรัฐอื่นๆในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลักในการส่งบรรณาการให้กับจีนใช้เส้นทางบกผ่านญานานไปยังเมืองหลวงปักกิ่ง ส่วนปัจจัยความทาสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีน ในช่วงนี้พบว่ามี 3 ปัจจัยคือ 1) ภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตติดต่อกัน 2) แนวคิดจงกั๋วจีนเป็นศูนย์กลางเพื่อควบคุมและปกครองชนพื้นเมืองที่จีนถือว่าลาวเป็นชนพื้นเมือง 3) แนวนโยบายเกี่ยวกับการส่งบรรณาการ

คำสำคัญ : ความสัมพันธ์ทางการเมือง, ลาว, จีน, บรรณาการวรรณกรรมลาว

*เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่องความสัมพันธ์ลาว-จีนนับตั้งแต่สมัยจารีต - ค.ศ. 1991 ได้รับทุนสนับสนุนการตีพิมพ์จากศูนย์วิจัยพลศึกษาสังคมภูมิโขน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

รับต้นฉบับ 19 พฤศจิกายน 2562 แก้ไขตามผู้ทรงคุณวุฒิ 30 มีนาคม 2563 รับผิดชอบตีพิมพ์ 7 เมษายน 2563

Laos - China Political Relationships under the Tribute System of Lan Xang Period (AD 1353 - 1779).

Sriwilas Moonlhao¹, Dararat Mattariganond² and Thananan Boonwanna³

^{1,2,3}Mekong Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences

^{1,2,3}Khon Kaen University, Thailand

Abstract

The goal of this article was to study Laos – China political relationships under the tribute system of Lan Xang period from 1353 to 1779. The historical approach was used, studying documents from the Ming Shi-lu, Qing Shi-lu, documents from the Thai Archives, Laos annals, and documents from foreign travelers. The study found that Laos – China political relationships under the tribute system of Lan Xang period from 1353 to 1779 appeared after Yunnan was included as part of China, resulting in the border between Laos – China. From Laos and Chinese documents, it was found that Laos was a tributary state of China, like other countries in Southeast Asia. LuangPrabang is the main city to send tribute to China, using a land route through Yunnan to Beijing. The factors of Laos – China political relationships in this period are as follows: 1) Continuous geographic space, 2) The concept of Zhongguo to control and rule the native of Laos, and 3) Policy on the tribute.

Keywords: Political Relationships, Laos, China, Tribute, Laos's Documents

บทนำ

อาณาจักรลาวล้านช้างเป็นรัฐขนาดเล็กตั้งอยู่ในดินแดนที่ไร้ทางออกสู่ทะเล ถูกล้อมรอบด้วยอาณาจักรรอบข้างที่มีอำนาจทางทหารเหนือกว่า ด้วยสถานะดังกล่าวทำให้ลาวมีสถานะเป็นเมืองฝ่ายฟ้าของอาณาจักรรอบข้าง ขณะที่จักรวรรดิจีนเป็นรัฐโบราณที่มีขนาดใหญ่ มีศักยภาพทั้งด้านทหารและเศรษฐกิจกลายเป็นชาติมหาอำนาจที่อิทธิพลต่อรัฐรอบข้าง และมีแนวคิด “จิงกว๋อ” อันมีแนวคิดความเป็นจักรวรรดิศูนย์กลางแพร่ขยายอำนาจเพื่อครอบงำกลุ่มชนพื้นเมือง

เมื่อพิจารณาถึงงานที่มีการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ลาว – จีนในไทยพบว่า มีวิทยานิพนธ์ของสมสำเร็จ ทวีคำ (2548) เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับจีนหลังสงครามเย็น” และวิทยานิพนธ์ของทิพพะวงศ์ วงศ์โพธิ์ (2552) เรื่อง “นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคหลังสงครามเย็น 1992-2008” และบทความของ ศรีวิลาส มูลเหลาและคณะ (2013) เรื่อง ความสัมพันธ์ของลาวที่มีต่อจีน ก่อน ค.ศ. 1975 ซึ่งเป็นบทความของผู้เขียนที่สำรวจงานศึกษาอย่างกว้าง ๆ ของความสัมพันธ์ลาว – จีน ช่วงก่อน ค.ศ. 1975 ขณะที่สองชิ้นแรกเป็นวิทยานิพนธ์ที่ได้เน้นเนื้อหาหลักไปที่การศึกษาช่วงเวลาหลังสงครามเย็น ทั้งในด้านนโยบาย พฤติกรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งปัจจัยอันก่อให้เกิดนโยบายต่างประเทศของลาว – จีนในช่วงหลังสงครามเย็น นอกจากนี้ยังมีงานชิ้นสำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจลาว – จีนในสมัยอาณาจักรล้านช้างของโยชิซึกิ มาซุฮาร่า (2546) เรื่อง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง: สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14-17 จาก “รัฐการค้าภายในภาคพื้นทวีป” ไปสู่ “รัฐกึ่งเมืองท่า” ดังนั้นบทความนี้จึงเป็นการศึกษาประเด็นที่ต่างและต่อยอดองค์ความรู้เดิมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เริ่มจากปี ค.ศ. 1353 สมัยพระเจ้าฟ้างุ้มสถาปนาอาณาจักรล้านช้างไปจนถึงสมัยที่อาณาจักรล้านช้างตกเป็นประเทศราชของสยามในปี ค.ศ. 1779 โดยมีคำถามว่า ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) เป็นอย่างไร และมีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้เป็นเช่นนั้น โดยใช้วิธีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) ด้วยการวิเคราะห์จากจดหมายเหตุราชวงศ์หมิงและราชวงศ์ชิง เอกสารจากหอจดหมายเหตุของไทย พงศาวดารลาว

และเอกสารจากนักเดินทางต่างประเทศ เป็นหลัก ส่วนการนำเสนอแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ 1. บริบททางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) 2. ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) 3. ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) 4. บทสรุป ดังนี้

1. บริบททางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779)

1.1 อาณาจักรลาวล้านช้าง

ประเทศลาวตั้งอยู่ใจกลางของแหลมอินโดจีนหรือผืนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างเส้นขนานที่ 14-22.40 องศาเหนือและเส้นแวงที่ 100-108 องศาตะวันออก จึงอยู่ในเขตอากาศมรสุมเขตร้อน ลาวเป็นประเทศที่ไม่มีทางออกทางทะเล(Land lock Laos) เป็นรัฐไร้ชายฝั่งที่ถูกล้อมรอบไปด้วย 5 ประเทศเพื่อนบ้าน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2005, น. 12) สำหรับเขตภาคเหนือมีพรมแดนติดต่อกับจีน เป็นภูเขาสูงมีความสูงมากกว่าระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 1,500 เมตร มีภูเบี้ย (แขวงไชยสมบุรณ์) สูงกว่า 2,820 เมตร (คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค, 2015, น. 11) เมื่อพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์พรมแดนลาว – จีน พบว่า เส้นทางคมนาคมติดกับจีนสามารถเดินทางได้ทั้งทางบกและทางน้ำ ในสมัยโบราณมีเมืองหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านช้าง มีแม่น้ำโขงเป็นส่วนสำคัญในการเป็นชุมทางเพื่อติดต่อกับบ้านเมืองทางเหนือและเป็นปราการป้องกันภัยคุกคาม ภูมิศาสตร์ของเมืองที่มีเป็นพื้นที่ราบขนาดเล็กวางตัวอยู่ในแอ่งภูเขาขนาดใหญ่ มีแม่น้ำโขงไหลเลียบขนานข้างด้านหนึ่ง ตอนบนของตัวเมืองมีแม่น้ำ 2 สาย คือ น้ำอูและน้ำเซียงมาบรรจบกับแม่น้ำโขง และมีน้ำคานไหลมาบรรจบกับแม่น้ำโขงในเขตตัวเมือง (ภมรภูววิภา, 2561, น. 72) ด้วยลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าวทำให้เมืองหลวงพระบางมีเส้นทางคมนาคมสำคัญในการเชื่อมโยงขุนนางของจีนผ่านน้ำอูเข้าสู่เขตภูตอยม่งสู่ชายแดนจีน (โยชิซึกิ มาซุฮารุ, 2546, น. 11)

อย่างไรก็ตาม จากบันทึกการเดินทางของชาวต่างประเทศพบว่าการคมนาคมทางน้ำในแม่น้ำโขงตอนบนไม่ได้รับความสำคัญเท่าที่ควร อันเนื่องจากคลื่นกระแสน้ำและเกาะแก่ง โดยบันทึกของ เฮอร์เบิร์ต วาริงตัน สมิธ (2544, น. 192)

กล่าวถึงการเดินเรือในแม่น้ำโขงช่วงตอนบนว่าต้องระวังเรือ ห้ามอยู่กระชั้นชิดกันมาก
เนื่องเพราะกระแสน้ำที่เชี่ยวกรากมีเกาะแก่ง มีน้ำวนและระลอกคลื่นในอ่าวทรายคล้ายกับ
การกระจายตัวของคลื่นในมหาสมุทร Garnier (1994, p. 32) และ Carne
(1995, p. 138) ที่เดินทางขึ้นสู่แม่น้ำโขงตอนบนในช่วงเดือนเมษายน ค.ศ. 1867
กล่าวว่าเส้นทางแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายใหญ่ เมื่อออกจากเวียงจันทน์แม่น้ำเจียบสบ
แต่เมื่อล่องน้ำขึ้นไปเรื่อย ๆ รอบข้างเป็นหุบเขา ด้านข้างสองฝั่งเป็นหน้าผาชัน
ในช่วงหน้าแล้งน้ำลด จะปรากฏโขดหิน แก่งและกรวดหิน กระแสน้ำเชี่ยวและวน
เมื่อกระทบโขดหินน้ำกระเซ็นคล้ายไฟม สภากฎมีศาสตร์มีบางช่วงที่แม่น้ำสงบ และ
มีบางช่วงที่มีกระแสเชี่ยวกราก

ภาพที่ 1 การเดินทางในแม่น้ำโขงของ Francis Garnier และ Louis de Carne
(ที่มา: Garnier, 1994, p. 35)

สำหรับอาณาจักรลาวล้านช้างนั้นพบว่า ในรัชสมัยพระเจ้าฟ้างุ้ม (ค.ศ. 1353
-1373) สามารถรวมอาณาจักรล้านช้างให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในปี ค.ศ. 1353
โดยมีหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางอำนาจ ดินแดนของลาวในยุคนี้มีอาณาเขตขยาย
ไปจดดินแดนต่างๆอย่างกว้างขวาง สำหรับเขตแดนจีนกับลาวสมัยเจ้าฟ้างุ้มในเอกสาร
โบราณลาวไม่พบการบันทึกเหมือนลาวกับเวียดนาม กัมพูชาและไทย (อยุธยา)

หากแต่พบในเอกสารของปัญญาชนลาว ดังเช่น งานของ อู่คำ พมวงสา (2500, น. 40) กล่าวถึงเขตแดนสมัยเจ้าฟ้าจ๋มว่า ทิศเหนือถึงดินแดนจีนและแม่น้ำดำ ทิศใต้ถึงแก่งหลี่ผีต่อแดนเขมร ทิศตะวันออกถึงภูเขาแดนแก้วไม้ล้มแบ่ง ทิศตะวันตกถึงภูเขาเข้างดพระยาฟ้อ (ภูเขาตงพระยาไฟ) ภูเขาสามเส้า (ภูเขาเพชรบูรณ์) ต่อแดนไทย ส่วนงานของ คำ จำปาแก้วมณี (2539, น. 27) กล่าวว่า อาณาเขตจดประเทศจีนตั้งแต่เมืองบูนใต้บูนเหนือลงมาตะวันออกจดแม่น้ำดำและแม่น้ำแดง ทิศตะวันตกจดที่ราบสูงโคราช ทิศใต้ครอบคลุมถึงจำปาศักดิ์ สำหรับงานของสุนัด โปทิสานและหนูไซ พุมมะจัน (2000, น. 113) กล่าวว่า อาณาจักรล้านช้างมีเขตแดนทางทิศเหนือตั้งแต่แควน้ำดำของแคว้นสิบสองจุไทยและส่วนหนึ่งของสิบสองปันนา ล้อมอยู่ในเขตแขวงพงสาลี บ่อแก้ว ห้วยซาย และส่วนหนึ่งได้ตกอยู่ในเขตพม่า และจีนปัจจุบันทางทิศใต้ตั้งแต่แก่งหลี่ผี สายพูคอนแห (ดงเร็ก) ลงไปทางจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ขึ้นมาทางทิศตะวันตกตั้งแต่โคราช หรือนครราชสีมา ชัยภูมิ เพชรบูรณ์ นครไทย เมืองแพร่ เมืองดง เมืองยาง เมืองน่านเข้ามา ทางตะวันออก ตั้งแต่สายพูเพียงเชียงขวางและสายพูหลวงเข้ามา เขตแดนอาณาจักรล้านช้างนี้ถึงต้นศตวรรษที่ 17 จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า อาณาเขตลาวล้านช้างมีดินแดนติดต่อกับจีนอย่างน้อยก็นับตั้งแต่สมัยเจ้าฟ้าจ๋มแล้ว

หลังสมัยเจ้าฟ้าจ๋มลาวก็มีกษัตริย์ปกครองต่อเนื่องเรื่อยมา จนถึงสมัยสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชโอรสของพระโพธิสารราชเจ้า (ครองราชย์ ค.ศ. 1520-1550) ได้ครองราชย์ต่อมาจนถึงปี ค.ศ. 1559 สมเด็จพระไชยเชษฐาธิราชได้ย้ายราชธานีจากหลวงพระบางมายังเวียงจันทน์ด้วยเหตุผลทางการเมืองหลายประการ อย่างไรก็ตาม ด้วยความวุ่นวายภายในและผลจากที่ลาวถูกรุกรานจากพม่ายกทัพมาตีถึงเวียงจันทน์หลายครั้ง อาณาจักรจึงแตกเป็น 3 อาณาจักร นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1713 เป็นต้นมา คือแยกเป็นหลวงพระบาง เวียงจันทน์ และจำปาศักดิ์ ภายหลังสิ้นรัชกาลพระเจ้าสุริยวงศาธรรมิกราช (ค.ศ. 1638 -1695) เนื่องจากพระองค์ไม่มีพระราชโอรสผู้สืบทอดราชบัลลังก์ทำให้เกิดการแย่งชิงอิทธิพลภายในจากเมืองทางเหนือและทางใต้ (คำพา พอนแก้ว, 2012, น. 79) ดังนั้นเมืองหลวงพระบางและเมืองเวียงจันทน์จึงปักปันแบ่งเขตแดนกันอย่างชัดเจนในปี ค.ศ. 1707 โดยแคว้นสิบสองจุไทย หัวพันทั้งห้าทั้งหกขึ้นกับอาณาจักรหลวงพระบาง และแคว้นพวนเชียงขวางลงใต้ขึ้นต่อ

นครหลวงเวียงจันทน์ ต่อมานครจำปาศักดิ์ (นครจำปาศักดิ์บุรี) อันเป็นหัวเมืองลาวทางใต้ได้แยกการปกครองออกมาในปี ค.ศ. 1713 โดยมีเจ้าหน่อกษัตริย์เป็นพระเจ้าแผ่นดิน (สุนัด โพธิ์สานและหนูไซ พุมมะจัน, 2000, น. 113) ต่อมาในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีไทยก็ได้เข้าไปยึดครองลาวในปี ค.ศ. 1779 จนถึงปี ค.ศ. 1893 รวมเวลาที่ลาวตกเป็นเมืองขึ้นของไทย 114 ปี หลังจากนั้นลาวก็ตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส

1.2 จีน (ช่วง ค.ศ. 1271 - 1912)

อาณาจักรล้านช้าง (ค.ศ. 1353 - 1779) ตรงกับช่วงเวลาที่ยังอยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์หยวน (ช่วง ค.ศ. 1271 - 1368), ราชวงศ์หมิง (ช่วง ค.ศ. 1368 - 1644), ราชวงศ์ชิง (ช่วง ค.ศ. 1644 - 1912) สภาพภูมิศาสตร์จีนตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกของแผ่นดินใหญ่เอเชีย อยู่บนฝั่งตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก โดยส่วนที่ลาวติดกับจีนคือมณฑลยูนนานตั้งอยู่บนภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีน สภาพภูมิศาสตร์ของยูนนานไม่มีทางออกทางทะเล พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 93 เป็นภูเขาและที่ราบสูง มีพื้นที่เพาะปลูกเพียงร้อยละ 7.3 ของพื้นที่ทั้งหมด (ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน, 2556)

ระบบการเมืองการปกครองของจีนพัฒนาจากระบบชุมชนที่มีผู้นำเป็นผู้ปกครองก่อนจะเข้าสู่ระบบรวมศูนย์อำนาจการปกครองเข้าสู่ส่วนกลาง โดยระยะแรกของระบบการเมืองสถานะกษัตริย์เป็นตำแหน่งผู้นำที่สืบทอดกันต่อๆ มาเพื่อดูแลด้านการปกครอง การสงคราม รวมทั้งหน้าที่ทางศาสนา จักรพรรดิจึงมีหน้าที่เสมือนผู้นำครอบครัว มีอำนาจเด็ดขาดในการปกครองบรรดาขุนนางและข้าราชการเพื่อช่วยบริหารงานด้านต่างๆ (สุรางค์ศรี ดันเสียงสม, 2553, น. 10) ส่วนแนวคิดสำคัญของจักรพรรดิจีนในการปกครองคือ

จกกว้อ คือแนวคิดความเป็นศูนย์กลางของจีนภายใต้สถาบันจักรพรรดิจีนได้ถือกำเนิดขึ้น 221 ปีก่อนคริสตกาลในสมัยที่แคว้นจินได้ครอบครองแคว้นเพิ่นบ้าน การสถาปนาสถาบันจักรพรรดิและราชสำนักจีนได้รับสถาปนาให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นครั้งแรกโดยจักรพรรดิฉินซีฮ่องเต้ ซึ่งเป็นการรวมศูนย์อำนาจของจีนและความยิ่งใหญ่ของอาณาจักรที่ปกครองภายใต้องค์จักรพรรดิแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ทำให้จีนมีทัศนคติความเป็นศูนย์กลางของจักรวรรดิเรียกว่า จกกว้อ หมายถึง ประเทศอันยิ่งใหญ่

เป็นศูนย์กลางความเจริญของโลกแวดล้อมด้วยเหล่าชนพื้นเมืองที่มีวัฒนธรรมต่ำกว่า (จอห์น เค แฟร์แบงค์, 2550, น. 93) ตามแนวคิดที่ว่า จักรพรรดิเป็นสื่อกลางระหว่างมนุษย์กับสวรรค์จนกลายมาเป็นคำจำกัดความของคำว่า ไอรสสวรรค์ (Son of Heaven) ที่ได้รับอาณัติของสวรรค์ลงมาปกครองมนุษย์ แต่ในทางปฏิบัติจักรพรรดิจีนต่างถูกตีกรอบโดยหลักปรัชญาของขงจื้อและเม่งจื้อเพื่อกำหนดขอบเขตศีลธรรมของการปกครอง (เชียน อีระวิทย์, 2547, น. 39) ฉะนั้นจักรพรรดิจีนที่ได้รับ “อาณัติจากสวรรค์” ให้ลงมาปกครองจึงต้องประพฤติตนเป็นผู้มีคุณธรรมและเป็นแบบฉบับที่ดีของมวลมนุษย์ ทั้งชาวจีน และ ชนพื้นเมืองทั้งหลาย (สืบแสง พรหมบุญ, 2525, น. 5)

หลี่ คือ ชนบ จาริต และพิธีกรรมในบริบทสังคมต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนประกอบความยิ่งใหญ่ของจินโบราณอันเป็นผลมาจากการจัดอันดับความเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมอันสูงส่งของตน เมื่อพิจารณางานเขียนที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ห้าระดับอันเป็นตัวกำหนดชนบธรรมเนียมโบราณของจีนที่มีที่มาจากแนวคิดของขงจื้อพบว่า

จอห์นเคแฟร์แบงค์(2525, น. 93)กล่าวว่ากำหนัดความสัมพันธ์ทั้งห้าภายใต้วิถีคิดของขงจื้อซึ่งเป็นเครื่องผูกพันระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนสามกับภริยา พ่อกับลูก พี่กับน้อง เพื่อนกับเพื่อน หลักการของขงจื้อเป็นที่ยึดถือในครอบครัวและการสอบไล่ตลอดจนในการบริหารการปกครองของจักรพรรดิจีนในฐานะที่ทรงเป็นไอรสแห่งสวรรค์ ด้วยพระจริยวัตรอันเป็นตัวอย่างของประชาชนอำนาจของจักรพรรดิจึงมาจากความประพฤติที่ดีงาม ซึ่งจะช่วยโน้มน้าวประชาชนไม่เว้นแม้แต่พวกป่าเถื่อนในดินแดนภายนอกให้ประพฤติถูกต้อง

สืบแสง พรหมบุญ (2525, น. 4) กล่าวว่า ระบบบรรณาการทั้งหมดอยู่บนรากฐานความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลตามลัทธิขงจื้อ ซึ่งเชื่อมั่นว่าทุกคนมีสถานะของตนเองในสังคมจะต้องประพฤติตนเองอย่างมีระเบียบแบบแผน ด้วยเงื่อนไขดังกล่าวจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่จำเป็นที่จะผูกมัดชีวิตของสังคมเข้าด้วยกันโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยสัญญาหรือใช้กำลังบังคับ ดังนั้นความสัมพันธ์ทางสังคมที่ถูกกำหนดขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์กับรัฐรอบข้างแล้ว ประเทศจีนจะต้องอยู่ในฐานะเป็นบิดา ผู้นำ พี่ชายคนโตหรือผู้ที่เหนือกว่าเสมอ ขณะที่รัฐอื่น ๆ อยู่ในฐานะเป็นบุตรชายผู้ตามน้องชายหรือผู้ที่ด้อยกว่า

ดังนั้น หลึ่งจึงมีหน้าที่กำหนดความสัมพันธ์ทางสังคม โดยความสัมพันธ์
ที่เกี่ยวข้องกับระบบบรรณาการคือ ความสัมพันธ์ของผู้ปกครองกับประชาชน หลึ่งจึงเป็น
ตัวกำหนดการประพฤติตัวของจักรพรรดิที่ถือได้ว่าเป็นคุณธรรมจักรพรรดิ อันถือเป็น
ภาระหน้าที่ของระบบความสัมพันธ์ทางสังคม แนวคิดของหลึ่งจึงเข้ามามีบทบาทในการ
กำหนดระบบความสัมพันธ์ อันเป็นไปในส่วนที่กิริยามารยาทที่ผู้เป็นจักรพรรดิจะแสดงออก
ต่อผู้ที่เป็นคนนอกอย่างถูกต้อง ด้วยนัยยะดังกล่าวระบบความสัมพันธ์แบบบรรณาการ
จึงตั้งอยู่บนหลักการต่างตอบแทนอันเป็นแก่นคุณธรรมหลักของแนวคิดขงจื้อ
โดย สุวรรณ สถาอานันท์ (2557, น. 114) กล่าวว่า เป็นสามัญสำนึกทั่วไปของ
หลักการต่างตอบแทนเป็นการให้คืนของขวัญที่ได้รับมาแก่ผู้ให้ การสำนึกในสิ่งที่ดีที่ได้
รับมาจึงกลายเป็นความปรารถนาที่จะคืนสิ่งที่ดีตอบกลับแก่ผู้ให้เพื่อสร้างความสมดุล
แก่ความสัมพันธ์ ส่งผลต่อแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐของจีนที่มีต่อรัฐต่างชาติ
โดยเฉพาะชนพื้นเมืองต่างวัฒนธรรมทางเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ด้วยลักษณะความเป็น
รัฐใหญ่ของจีนมีแนวคิดถือเอาตนเป็นศูนย์กลางมีอิทธิพลต่อประวัติศาสตร์วัฒนธรรม
ประเพณีและการค้าหลายประการ ทำให้เกิดแนวคิดที่ว่าจีนเป็นศูนย์กลางของโลกแวดล้อม
ไปด้วยชนพื้นเมืองที่ยังขาดความรู้ขั้นพื้นฐานในการพัฒนาตนเอง จีนจึงเป็นประเทศ
ที่ต้องชี้แนะเหล่านายชนเหล่านี้ให้อ่อนน้อมและเรียนรู้นิเวศวิทยาการต่าง ๆ ของจีน ดังนั้น
คณะทูตจะต้องเรียนรู้วิธีการคำนับแบบปันลื้อ คือการคำนับแบบโขกศีรษะแบบจีนเรียกว่า
“เคา-เตา” (Kow-Tow) อันเป็นระเบียบการเข้าเฝ้าที่จีนกำหนดอย่างเคร่งครัด (อรพินท์
คำสอน, 2555, น. 157) จากลักษณะของความนอบน้อม ด้วยมุมมองดังกล่าว การสร้าง
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคือ การที่ทุกอาณาจักรต้องส่งบรรณาการให้แก่จีน เรียกว่า
จิ้มก้องหรือการทูตในระบบบรรณาการ ภายใต้ทัศนะของจีนการทูตในระบบบรรณาการนี้
หมายถึงการยอมศิโรราบ แสดงความอ่อนน้อมแก่จีน

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า แนวคิดการปกครองของจีนอยู่ภายใต้
ระบบแนวคิดจวงกั๋วและหลึ่ง ในลักษณะของความสัมพันธ์ลาว - จีน จีนเป็นรัฐใหญ่
ที่มีความเป็นศูนย์กลาง ขณะที่ลาวเป็นเพียงกลุ่มชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่อยู่ห่างไกล
จากความเป็นศูนย์กลาง ระเบียบปกครองภายใต้หลักความสัมพันธ์ที่จีนมอบให้
แก่ชนพื้นเมืองจึงเป็นระเบียบปฏิบัติโดยใช้ระบบบรรณาการเป็นตัวกำหนดการสร้าง
ความสัมพันธ์ลาว-จีน ดังนั้นระบบความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว - จีนในช่วง
ค.ศ. 1353 - 1779 จึงอยู่ภายใต้ระบบความสัมพันธ์แบบรัฐบรรณาการ

2. ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779)

สำหรับหัวข้อนี้ ผู้เขียนใช้เอกสารเป็น 3 กลุ่มคือ 1. เอกสารกลุ่มบันทึกของจีนคือ Southeast Asia in the Ming Shi-lu (Geoff Wade, 2005), จดหมายเหตุราชวงศ์ชิง (กรมศิลปากร, 2539), ประวัติชนชาติไท (เจียงอิงเหลียง, 2534) 2. เอกสารกลุ่มบันทึกของลาวคือ พงศาวดารเมืองหลวงพระบาง: ตามฉบับที่มีอยู่ในศาลาลูกขุน (กรมศิลปากร, 2545) 3. เอกสารกลุ่มบันทึกการเดินทางของชาวต่างประเทศคือ Francis Garnier (1994), Louis de Carne (1995), Auguste Pavie (1999), เจมส์ เอฟ แม็คคาร์ธี (2533)

2.1 ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีน : ภายใต้ระบบบรรณาการ

จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) พบว่า จีนในสมัยราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1271 – 1368) ได้แผ่อิทธิพลลงมามีอำนาจปกครองครั้งแรกในเขตยูนนานทางใต้ของจีนเกิดขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าหยวนซื่อจู (ค.ศ. 1260 – 1294) แห่งราชวงศ์หยวนครอบครองพื้นที่ด้านตะวันออกของแม่น้ำล้านช้างทั้งหมดในปี ค.ศ. 1262 (เจียงอิงเหลียง, 2534, น. 13) นอกจากนี้ยังพยายามที่จะแผ่อำนาจลงมาสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังเห็นได้จากการยึดครองอาณาจักรพุกาม ค.ศ. 1284 มองโกลประกาศรวมเอาพม่าตอนบนเข้าเป็นมณฑลใหม่ของจีน ชานานามว่า “เชียงเมียน” หรือ “มณฑลพม่า” (หม่องทินอ่อง, 2551, น. 69) สำหรับการปกครองยูนนานภายใต้ราชวงศ์หยวนจากบันทึกประวัติศาสตร์ราชวงศ์หยวน (เจียงอิงเหลียง, 2534, น. 14-17) ในยุคแรกที่ราชวงศ์หยวนปกครองยูนนานโดยใช้นโยบายปราบปรามชนพื้นเมืองเป็นเหตุให้เกิดความตึงเครียดอย่างรุนแรงระหว่างจีนกับชนพื้นเมือง ส่งผลให้ชนพื้นเมืองก่อการกบฏตลอดเวลา ทำให้อำนาจการปกครองของราชวงศ์หยวนในยูนนานขาดเสถียรภาพ ด้วยเหตุนี้ จึงมีการก่อตั้งเขตบริหารมณฑลยูนนานขึ้นในปีที่ 11 แห่งรัชกาลจื้อหยวน (ค.ศ. 1234) โดยพระเจ้าหยวนซื่อจู แต่งตั้งให้ไซเตียนเซ่ออายุ 64 ปีเป็นเจ้าเมืองปกครองยูนนานคนแรกซึ่งได้เปลี่ยนนโยบายปราบปรามมาเป็นนโยบายประนีประนอมพร้อมกับพัฒนาการผลิต บุณยะระบบชลประทาน รวมทั้งกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกให้กับความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการตั้งสำนักงานปกครองดูแลอีก

6 แห่ง เพื่อดูแลชนพื้นเมืองในเขตลุ่มน้ำสาละวิน จดแม่น้ำอิระวดี และจากฝั่งแม่น้ำอิระวดีไปจดแม่น้ำล้านช้างอีกด้วย ด้วยวิธีการดังกล่าวราชวงศ์หยวนจึงถือกำเนิดระบบการปกครองชนพื้นเมืองทั้งในและนอกมณฑลยูนนาน เรียกว่า ระบบตูซือ (Tu-si) คือการแต่งตั้งหัวหน้าเผ่าชนกลุ่มน้อยที่มีบารมีและน่าเชื่อถือมาเป็นขุนนางปกครองตนเอง และยังมีระบบตุนเทียน (Tun Tian) หมายถึงระบบการส่งกองทัพเข้าประจำการในยูนนาน (สรีอิน หลิว, 2561, น. 82) เพื่อควบคุมดูแลชาวพื้นเมืองอีกทอดหนึ่ง

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การที่ราชวงศ์หยวนเข้าปกครองยูนนาน มีผลให้ดินแดนของอาณาจักรลาวล้านช้าง-จีนนอกจากมีอาณาเขตติดต่อกับยูนนานของจีนแล้วยังทำให้ได้รับอิทธิพลทางการเมืองจากจีนอีกด้วย โดยราชวงศ์หยวนยังคงให้รัฐแถบนี้มีระบบการปกครองด้วยตนเอง เพียงแต่รัฐเหล่านี้จะต้องส่งบรรณาการและเสียภาษีพร้อมด้วยส่งกำลังทหารตามความเรียกร้องของราชสำนักจีน สำหรับลาวความสัมพันธ์ทางการเมืองเริ่มปรากฏหลักฐานก่อนเจ้าฟ้าจุมจะรวมอาณาจักรลาวล้านช้างให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในปี ค.ศ. 1353 เสียอีก โดยพบหลักฐานจาก Yuan-Shi (อั่งโนโยชียูกิ มาซุฮาร่า, 2546, น. 21) ว่า เมื่อ ค.ศ. 1338 กษัตริย์ล้านช้างถวายช้างและม้าให้แก่จักรพรรดิของราชวงศ์หยวนเพื่อรับพระราชทานการสร้าง Jun-min-zong-guan-fu (สำนักข้าหลวงใหญ่กำกับฝ่ายทหารและพลเรือน) หลังจากนั้นหลักฐานเกี่ยวกับลาวก็แทบไม่ปรากฏอีกเลย

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีนเริ่มชัดเจนขึ้นในสมัยราชวงศ์หมิงของจีน โดยพบการส่งบรรณาการจากลาวให้แก่จีนปรากฏในจดหมายเหตุราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368 - 1644) ได้กล่าวถึงลาวว่าลาวเป็น 1 ใน 6 ของสำนักข้าหลวงปกครองทางทหารและพลเรือนลาวกว๋อ (老撾) ที่ขึ้นตรงต่อยูนนาน ดังความว่า

“เป็นดินแดนของชนชาติไทโดยลาวเป็น 1 ใน 6 สำนักข้าหลวงปกครองทางทหารและพลเรือนเขตชายแดนที่ขึ้นตรงต่อยูนนาน โดยมีอาณาเขตด้านทิศตะวันออกติดกับ Shui-wei (เป็นอาณาจักรชนพื้นเมืองที่อยู่ในอันนัม) ทิศใต้ติดกับ Jiao-zhi (อาณาจักรอันนัมหรือเจียวหนาน), ทิศตะวันตกติดกับ Ba-bai (อาณาจักรล้านนา), ทิศเหนือติดกับ Che-li (เม็งเลอ หรือเชียงรุ่ง เป็นศูนย์กลาง

ของสิบสองปันนา)โดยใช้ระยะเวลาเดินทางไป 68 วันตามเส้นทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือจากอาณาจักรล้านช้างไปยังนครรัฐคุนหมิงซึ่งศูนย์กลางเขตการปกครองของยูนนาน” (อ้างใน Wade, 2005: LAOS)

จากเอกสารข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงสถานะของลาวภายใต้ทัศนะของจีนเป็นเมืองใต้อาณัติปกครอง การกำหนดเขตการปกครองในระดับมณฑลของราชวงศ์หมิงว่าต้องมีหน่วยพื้นที่ท้องถิ่นตั้งแต่ระดับจังหวัด เมือง และอำเภอ ทั้งนี้ราชวงศ์หมิงมียุทธศาสตร์ในการกำหนดหน่วยการปกครองประจำชายแดนที่มีฐานะเป็นกำลังรบและสามารถยังชีพตนเองได้ หน่วยการปกครองดังกล่าวจึงมีหน้าที่รักษาความสงบและความมั่นคงตามเส้นทางคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำโดยทางราชสำนักจีนจะแต่งตั้งหัวหน้าชนพื้นเมืองซึ่งเป็นเจ้าเมืองเดิมในเขตปกครองนั้นขึ้นมากปกครองดินแดนของตนโดยยังคงไว้ซึ่งรูปแบบของเศรษฐกิจและการเมืองท้องถิ่นไว้ และสามารถแต่งตั้งทายาทขึ้นสืบทอดตำแหน่งตนได้ (เจียงอิงเหลียง, 2534, น. 108)

ตารางที่ 1 แสดงถึงการส่งบรรณาการจากลาวไปจีนที่ปรากฏในเอกสารหมิงสี่ลู่

รัชสมัย	จำนวน บรรณาการ/ครั้ง
จักรพรรดิหย่งเล่อ (Tai-zongหรือ Cheng-zu) ค.ศ. 1403 – 1424	11
จักรพรรดิหงซี (Ren-zong) ค.ศ. 1424 – 1425	1
จักรพรรดิซวนเต๋อ (Xuan-zong) ค.ศ. 1426 – 1435	2
จักรพรรดิเจิ้งถิง (Ying-zong) ค.ศ. 1436 – 1449 และ ค.ศ. 1457 – 1464	5
จักรพรรดิเฉิงฮั่ว (Xian-zong) ค.ศ. 1465 – 1487	5
จักรพรรดิเจียจิ้ง (Shi-zong) ค.ศ. 1522 – 1566	2
จักรพรรดิวันลี่ (Shen-zong) ค.ศ. 1573 – 1620	1

ที่มา: ผู้เขียนได้รวบรวมข้อมูลจาก Southeast Asia in the Ming Shi-lu ใน Wade (2005, pp. 219 – 4032)

จากตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีนในรูปแบบระบบ
บรรณาการเริ่มปรากฏเมื่อปลายรัชสมัยจักรพรรดิหังอู่ ปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิง
โดยใน ค.ศ. 1402 เจ้าเมืองลาวชื่อท้าวเซียงได้ (แสนไท) ได้นำของพื้นเมืองถวายบรรณาการ
(Wade, 2005, p. 219) และต่อมาในปี ค.ศ. 1404 ลาวจึงได้รับตราประทับและ
กษัตริย์ของลาวได้ถูกแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงปกครองลาว นับแต่นั้นลาวก็ส่งบรรณาการ
ไปจีนเรื่อยมา (Wade, 2005, p. 554) จากการตรวจสอบเอกสารลาวจากปี
ศักราชการส่งบรรณาการพบว่าตรงกับรัชกาลของพระยาสามแสนไทโตภูวนาถ
(ค.ศ. 1373-1416 มีการสอบศักราชใหม่เป็นปี ค.ศ. 1393-1416) (สุรศักดิ์
ศรีสำออง, 2545, น. 51) ทรงเป็นโอรสของเจ้าฟ้าจ๋ม นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจาก
ความถี่ของการส่งบรรณาการที่เกิดขึ้นจากจดหมายเหตุราชวงศ์หมิง พบว่า ในรัชสมัย
จักรพรรดิหังอู่แล้วมีการส่งบรรณาการไปจีนจำนวน 11 ครั้ง ขณะที่ยุคหลังสมัยของ
จักรพรรดิหังอู่แล้วมีการส่งบรรณาการโดยเว้นช่วงระยะเวลาห่างจากเดิมมาก ด้วยกรณี
ดังกล่าว เป็นที่น่าสังเกตได้ว่า เป็นผลจากนโยบายของจักรพรรดิหังอู่ที่ในรัชสมัย
ของพระองค์ได้มีนโยบายรื้อฟื้นระบบบรรณาการเพื่อให้ต่างชาติยอมรับความยิ่งใหญ่
ของจีน ความยิ่งใหญ่ของจักรพรรดิหังอู่ และความชอบธรรมของจักรพรรดิหังอู่
จึงกลายเป็นเหตุผลหนึ่งที่พระองค์ทรงส่งขันทีเจิ้งเหอออกเดินทางไปยังรัฐต่าง ๆ
(ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ สมถวิล ลือชาพัฒน์พร, 2549, น. 98)

สำหรับการส่งบรรณาการไปจีนนั้นพบว่า ในปี ค.ศ. 1565 ทางสำนักข้าหลวง
ได้มีคำสั่งแจ้งว่า การส่งบรรณาการของลาวไม่ต้องส่งมาถึงเกินไปเนื่องจากระยะทางที่ไกล
และอันตราย ใช้เวลาเดินทางยาวนานเกือบปี ทางจีนเห็นว่าควรส่งบรรณาการมาที่ยูนนาน
แทนการส่งมายังเมืองหลวงจากที่เคยปฏิบัติมา ทางคณะทูตไม่จำเป็นต้องเดินทาง
มาที่เมืองหลวง ทางฝ่ายสำนักข้าหลวงจึงต้องจัดรางวัลมอบให้พร้อมกับส่งคณะทูต
ทั้งหลายกลับ (Wade, 2005, p. 8766) ในระยะหลังความสัมพันธ์ลาว – จีน
ในช่วงปลายราชวงศ์หมิงไม่ได้ถูกกล่าวถึงมากนัก เนื่องด้วยเพราะการเมืองภายในจีน
อยู่ในช่วงผลัดเปลี่ยนราชวงศ์จากราชวงศ์หมิงเป็นราชวงศ์ชิง

ครั้นถึงสมัยราชวงศ์ชิง จากจดหมายเหตุราชวงศ์ชิง พบความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีนในขณะนั้นลาวอยู่ภายใต้การปกครองสยาม (ค.ศ. 1779) แล้ว โดยพบจากจดหมายเหตุราชวงศ์ชิง บันทึกเกี่ยวกับการส่งคณะทูตของลาวไปยังจีน ร่วมกับคณะทูตจากอาณาจักรอื่น ใจความว่า

“วันจี่เหม่า เดือนเก้า ปีที่ยี่สิบสี่แห่งรัชศกเจียชิ่ง (7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1819) จักรพรรดิเสด็จออก ณ ตำหนักฉินเจิ้งเตี้ยน ปาหลงจ๋ามา ราชทูตหนันจ่าง (ล้านช้าง) และผู้ติดตามรวม 2 คน หลวงวอเหวินสุน เอ๋อเสี่ยวอู่บู๊ ราชทูตเซียนหลัวพร้อมผู้ติดตามรวม 3 คน...เข้าเฝ้า ตรงเชิงบันได พระองค์รับสั่งให้เสด็จไปรับพระราชทานเลี้ยง ที่ราชอุทยานหลงเล่อหยวน” (กรมศิลปากร, 2539, น. 115)

เมื่อเข้าสู่รัชสมัยของจักรพรรดิเต้ากวง (ค.ศ. 1821 – 1850) ได้มีราชทูตเข้าเฝ้าพระบรมศพของจักรพรรดิเจียชิ่ง พระองค์จึงทรงมีคำสั่งให้ราชทูตที่อยู่ดินแดนไกล ให้ขุนนางท้องถิ่นนำเครื่องเซ่นไหว้หรือสิ่งของพื้นเมืองทุกอย่าง ส่งคืนให้ราชทูตนำกลับไป จะได้ไม่ต้องเดินทางไกลไปที่เมืองหลวงอย่างลำบาก (กรมศิลปากร, 2539, น. 117) สำหรับความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการอาณาจักรล้านช้าง ยังคงเป็นฝ่ายที่ต้องส่งบรรณาการไปจีนดั้งเดิมโดยหลังจากที่สยามผนวกลาวอยู่ภายใต้การปกครองหลวงพระบางก็ยังคงส่งบรรณาการเช่นเดิม (จอห์น เค.แฟร์แบงค์, 2550, น. 513) ดังปรากฏในพงศาวดารเมืองหลวงพระบาง ตามฉบับที่มีอยู่ในศาลาลูกขุน สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในปี ค.ศ. 1915 (กรมศิลปากร, 2545, น. 57) ได้บันทึกกระเบื้องระยะเวลาการส่งบรรณาการไปจีน ความว่า “เดิมเมืองหลวงพระบางเรียกว่าเมืองศรีสัตนาคนหุตล้านช้างร่มขาว เป็นเมืองขึ้นของกรุงปักกิ่ง มีเจ้าเมืองครอบครองเมืองต่อๆ กันมา ครบ 5 ปีต้องจัดเครื่องบรรณาการไปถวายครั้งหนึ่ง”

นอกจากนี้หากพิจารณาเอกสารของลาว ก็พบว่า ไม่เพียงแต่ช่วงตกอยู่ใต้อิทธิพลสยามที่ต้องส่งบรรณาการไปจีนเท่านั้น หากพิจารณาจากเอกสารลาวก่อนหน้านั้นก็จะพบว่าในช่วงที่ลาวอยู่ใต้การปกครองของพม่า (ราชวงศ์ตองอู) ล้านช้างก็ยังคงส่งบรรณาการให้แก่จีนดั้งเดิม (กรมศิลปากร, 2545, น. 64) ดังความว่า ภายหลังจากเจ้าสุริยวงษ์ (ค.ศ. 1771 – 1791) เจ้าเมืองหลวงพระบาง

เห็นว่าเส้นทางจากเมืองหลวงพระบางไปถึงเมืองปักกิ่งมีระยะทางค่อนข้างไกล การเดินทางไป-กลับใช้ระยะเวลานานถึง 3 ปี จึงแต่งตั้งพระยาเมืองแสนคุมเครื่องราชบรรณาการไปเมืองปักกิ่ง และทูลขอเปลี่ยนระยะเวลาส่งบรรณาการจาก 5 ปีต่อครั้ง เป็น 10 ปีต่อครั้งโดยมีข้อแม้ว่าจะเพิ่มบรรณาการขึ้นอีกส่วนหนึ่ง หลังจากนั้นพบว่า มีบรรณาการจีน 2 ครั้งตั้งแต่ปี ค.ศ. 1852 จนถึงปี ค.ศ. 1864 ในรัชสมัยของ เจ้าราชวงศ์จันทะราช (ค.ศ. 1852 - 1872) ได้สั่งให้ท้าวพระยาคุมเครื่องราชบรรณาการไปเมืองปักกิ่ง แต่พอไปถึงเมืองแสหลวงพบว่า จีนเกิดศึกภายในจึงได้ฝากบรรณาการไว้แก่เจ้าเมืองแสหลวงแล้วกลับลงมาหลวงพระบาง (กรมศิลปากร, 2545, p. 79) เป็นที่น่าสังเกตว่า ช่วงเวลาที่ลาวส่งบรรณาการไปยังจีนเป็นช่วงที่จีนเกิดเหตุการณ์ต่างๆ มากมาย เช่น สงครามฝิ่น ค.ศ. 1842 จีนแพ้สงครามต้องเซ็นสัญญานานกิง กับอังกฤษซึ่งทำให้ค่าเสียหายทั้งหมด ต้องยกฮ่องกงให้กับอังกฤษและต้องเปิดเมืองท่า 5 แห่ง กบฏไท่ผิงเทียนกั๋ว (ค.ศ. 1851 - 1864) และยังมีสงครามจีนกับพันธมิตร อังกฤษ-ฝรั่งเศส (ค.ศ. 1857-1860) เป็นต้น (โจวจยาหรง, 2547, น. 265-266) การที่บรรณาการระหว่างลาวกับจีนขาดหายไปส่วนหนึ่งจึงน่าจะเป็นผลมาจากช่วงปลายราชวงศ์ชิงเกิดเหตุการณ์มากมายในจีนนั่นเอง

2.2 เส้นทางและเครื่องราชบรรณาการไปจีนของอาณาจักรล้านช้าง

การส่งบรรณาการไปจีนแต่ละครั้ง ทุกอาณาจักรจะเตรียมของพื้นเมืองเดินทางไปรวมตัวกันที่สำนักข้าหลวงที่คุนหมิงอันเป็นศูนย์กลางของญูนนาน ก่อนจะเดินทางไปเมืองปักกิ่ง (Geoff Wade, 2005, p. 219) ในงานเขียนของ สวีอัน หลิว (2561, น. 116) ที่ศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางโบราณที่เชื่อมระหว่างญูนนาน กับอาณาจักรล้านช้างพบว่า มีจำนวน 4 เส้นทาง ได้แก่

1) เส้นทางส่งบรรณาการในสมัยราชวงศ์หมิง จีนเรียกว่า “กั๋งเซียงเซี่ยลู่” พงศาวดารวันลีฮุนนานหงจื้อ บันทึกโดยโจวอิงหลงในรัชสมัยจักรพรรดิ วานลี่ (ค.ศ. 1573 - 1620) โดยเดินทางจากอำเภอจิ่งตงผ่านเจ้อเหล่เตียน อำเภอเงินหยวน เมืองผู่เออร์ เมืองเซอลี่ เข้าสู่เมืองหลวงพระบาง

2) เส้นทางที่สอง เริ่มจากคุนหมิงผ่านอำเภอทงท่าย เจี้ยนฮุย หยวนเจียง เมืองเซอลี่ เข้าสู่เมืองหลวงพระบาง

3) เส้นทางอำเภอเหม้งล่า (ปัจจุบันอยู่ในยูนนาน) ผ่านจั่วหลิงไ้ เหม้งชิน (เมืองสิงห์) เหม้งหลวงเหอเจียง (แม่น้ำโขง) เหม้งรุ้น (เมืองหุน) และเข้าสู่เหม้งเวิน (เมืองเชียงเงิน) ตั้งอยู่ในเขตหลวงพระบาง

4) เส้นทางสุดท้ายเริ่มต้นที่อูเตอ (ตั้งอยู่ในยูนนาน) ผ่านเจิ้งฝ่าไ้ เข้าสู่เขียนปู้จางของอาณาจักรล้านช้าง

จากข้างต้นจะพบว่า เส้นทางที่ 1 และ 2 เป็นเส้นทางสัญจรในสมัยราชวงศ์หมิงส่วนเส้นทางที่ 3 และ 4 เป็นเส้นทางสัญจรในสมัยราชวงศ์ชิง โดยเส้นทางเหล่านี้ล้วนเป็นเส้นทางที่ประชาชนทั่วไปและบรรดาขุนนางใช้ติดต่อระหว่างทั้งสองอาณาจักร เป็นที่สังเกตได้ว่า ไม่ว่าเมืองหลวงของอาณาจักรลาวจะมีที่แห่ง แต่การส่งบรรณาการไปจีนก็ยังคงเริ่มต้นจากเมืองหลวงพระบางดั้งเดิม

นอกจากนั้นยังมีเอกสารจากคณะสำรวจชาวตะวันตกบันทึกการเดินทางสำรวจของ เจมส์ เอฟ แม็คคาร์ธี (2533, น. 68) กล่าวว่า

“การส่งบรรณาการของลาวไปให้แก่จีนจะมีเมืองหลวงพระบางเป็นแกนหลักในการจัดส่งเครื่องราชบรรณาการก่อนจะส่งขึ้นไปเมืองไซ – เมืองโล ซึ่งอยู่ในแคว้นสิบสองปันนาเพื่อเดินทางไปเมืองยูนนาน และมอบให้ข้าหลวงใหญ่ฝ่ายจีน ซึ่งเรียกว่าเจ้าฟ้าว่องเครื่องราชบรรณาการเหล่านี้จะมีตราประทับที่เป็นภาษาจีนกำกับอยู่.....”

ในบันทึกคณะเดินทางของ Garnier (1994, pp. 40–50) ได้ใช้เส้นทางเข้าสู่จีนจากหลวงพระบาง เข้าสู่ Nam Hou (ตะวันตกเฉียงใต้ของเวียดนามพู) ผ่าน เมืองลิ้ม เข้าสู่เมืองของเข้าสู่เหม้งล่า ก่อนจะเดินทางเข้าสู่หลิงอันและ Carne (1995, p. 160) ผู้ร่วมในคณะเดินทางได้กล่าวถึงระยะเวลาเดินทางของเหล่าราชทูตและเครื่องราชบรรณาการจากหลวงพระบางไปปักกิ่งต้องใช้เวลา 3 ปีเศษ ขณะเดียวกันจากบันทึกการสำรวจอินโดจีนของคณะสำรวจฝรั่งเศสนำโดย Pavie (1999, p. 11) ได้เริ่มต้นจากหลวงพระบางเลียบแม่น้ำโขงเข้าสู่เมืองเทิงในเวียดนามพู เมืองโลเข้าสู่ ตังเกีย (Tonkin) เส้นทางคมนาคมดังกล่าวไปทั้งทางบกและทางน้ำ การเดินทางส่วนใหญ่จะใช้ช้าง วัว และล้อเป็นพาหนะ

โดยสรุปแล้วความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779) ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบบรรณาการมีการส่งบรรณาการไปจีนโดยมีเมืองหลวงพระบางเป็นเมืองหลัก และใช้เส้นทางคมนาคมเส้นทางบกเป็นหลัก ซึ่งเหตุผลของระยะเวลาการจัดส่งเครื่องราชบรรณาการถูกเว้นช่วงตามสภาพการคมนาคม ทั้งนี้จากข้อสังเกตของผู้เขียนระยะเวลาที่เปลี่ยนแปลงในช่วงหลังของบรรณาการ พบว่า เครื่องราชบรรณาการที่ล้านช้างจัดส่งไปเป็นของหายากและเป็นของพื้นเมืองตามฤดูกาล ดังนั้นของพื้นเมืองตามที่จีนกำหนดอาจทำให้อาณาจักรล้านช้างรับภาระมากเกินไปจะจัดส่งเครื่องราชบรรณาการได้ทัน จึงมีการทูลขอยืดระยะเวลาออกไป โดยใช้เหตุผลเรื่องการเดินทางเป็นสาระสำคัญในการแจ้งแก่ฝ่ายจีน

ตารางที่ 2 เครื่องราชบรรณาการไปจีนของอาณาจักรล้านช้าง

เอกสารที่พบ	เครื่องราชบรรณาการ
จดหมายเหตุราชวงศ์หมิง	งาช้าง ช้าง ม้า นอแรด ชนบก ชนบก ยี่สิบห้าจากตะวันตก ผ้าทอย้อมสี (紅花絲幔帳) ทองคำ เครื่องเงิน ผ้าไหมชนิดต่าง ๆ
เอกสารประวัติชนเชื้อชาติไท	หอยเบี้ยและสมุนไพรหายาก ทองคำ นอแรด งาช้าง ไช่มุก และบรรดาพลอยทับทิม
บันทึกของเจมส์ เอฟ แม็คคาร์ธี	ช้าง 4 เชือก, ล่อ 40 ตัว, นาก (ทองผสมทองแดง) 533 ปอนด์, นอแรด 25 ปอนด์, งา 2,000 ปอนด์, ผ้าทอ 250 พับ, เขา 1 กิ่ง, หมาก 150 ทะลาย, มะพร้าว 150 ผล และไขปลาค้างคาว 33 ลอน
บันทึกของออกุสต์ ปาวี	ใบชา กำนาน ยางไม้ กระวาน รง ทอง ฟิลิน ถ่านหิน ทองแดง ตะกั่ว พลวงและทองคำนอกจากนี้ยังมี การส่งออกวัวและควายเพื่อค้าขาย

ที่มา : ผู้เขียนรวบรวมจากเอกสารหลายแหล่งคือ Ming Shi-lu (Wade, 2005), ประวัติชนชาติไท (เจียงอิงเหลียง, 2534). เอกสารบันทึกการเดินทางของชาวต่างประเทศ คือ Pavie (1999) เจมส์ เอฟ แม็คคาร์ธี (2533)

3. ปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีน ภายใต้ระบบบรรณาการสมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779)

จากการศึกษาความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีน ค.ศ. 1353 – 1779 พบปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีนอย่างน้อย 3 ประการ คือ

ประการแรก ด้านภูมิศาสตร์ ภายหลังจากศูนย์กลางของลาวอย่างหลวงพระบางมีความเข้มแข็ง และสถาปนาเป็นอาณาจักรล้านช้าง เมื่อดินแดนของทั้งสองอาณาจักรมีเขตแดนติดกัน จีนได้รับรองฐานะของอาณาจักรล้านช้างให้กลายเป็นหนึ่งในเขตการปกครองของจีน แรงขับเคลื่อนหลักของเมืองหลวงพระบางให้กลายเป็นแหล่งชุมชนขนาดใหญ่ของอาณาจักรและศูนย์กลางของการส่งบรรณาการไปจีนเข้าไปทางดินแดนยูนนาน โดยเส้นทางแม่น้ำโขงตอนบนที่เชื่อมต่อล้านช้างและยูนนานไม่ได้รับความนิยมอันเนื่องจากมีเกาะแก่งน้อยใหญ่เป็นอันตรายต่อการเดินเรือ ดังนั้นการคมนาคมเส้นทางบกเป็นจึงเป็นเส้นทางหลักแต่ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของล้านช้างและยูนนานมีลักษณะคล้ายกัน คือพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูงสลับกับภูเขาทำให้การคมนาคมเป็นไปอย่างลำบากจึงใช้เวลาเดินทางค่อนข้างนาน โดยตามกำหนดการณ์ของขนบการส่งบรรณาการตามนโยบายของราชวงศ์หมิงระบบบรรณาการจากชายแดนด้านทิศตะวันตกเฉียงใต้ของจีนจะมีการกำหนดไว้ 3 ปีต่อครั้ง (เจียงอิงเหลียง, 2534, น. 149) แต่จากหลักฐานที่ปรากฏความถี่ของบรรณาการจากลาวไปจีนที่บันทึกในหมิงสี่ลู่จะแตกต่างจากพงศาวดารลาวตรงที่ว่าความถี่ของการส่งบรรณาการไปจีนจะอยู่ที่ 2 ปีต่อครั้ง โดยบางครั้งก็มีส่งไปทุกปีจนกระทั่งสิ้นรัชสมัยของจักรพรรดิหย่งเล่อ บรรณาการไปจีนจึงอยู่ที่ 5 ปีต่อครั้ง ด้วยนโยบายและกำหนดการส่งบรรณาการขึ้นไปสู่เมืองจีนของลาวล้านช้าง เป็นที่สังเกตได้ว่า ขณะที่หลวงพระบางตั้งอยู่ในเขตชุมชนที่มีสายน้ำมาบรรจบ การสร้างความสัมพันธ์ลาว – จีนกลับมีระยะทางที่เป็นอุปสรรคทั้งขาไปและขากลับ เมื่อพิจารณาจากระยะทางและอาณาเขตจดจีน จะเห็นได้ว่าการส่งบรรณาการลาวจะเน้นเดินทางโดยทางบกแทน ด้วยเหตุนี้การเดินทางจากหลวงพระบางไปจีนต้องใช้ระยะเวลาเดินทางมาก ไม่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เนื่องจากภูมิประเทศของลาวมีลักษณะเป็นภูเขาสลับกับป่าทึบที่กว้างใหญ่ เส้นทางเดินทางที่มีจึงเป็นเส้นทางที่อันตรายมาก อีกทั้งสภาพภูมิอากาศที่แปลกประหลาดสำหรับจีน

ซึ่งในหนังสือกล่าวถึงดินแดนของลาวและเขตต่างๆในยุคนานมีหมอกพิษที่เป็นอันตรายแก่ผู้เดินทาง โดยที่จีนยังหาทางป้องกันมิได้ จึงต้องพึ่งพาคนพื้นเมืองนำทางโดยมีรางวัลและการเลื่อนตำแหน่งเป็นการตอบแทน นอกจากนี้ในบันทึกของเซอร์เบิร์ต วาริงตัน สมิธ (2544, น. 223) พบว่า ในพื้นที่เมืองหลวงพระบางมีโรคภัยไข้เจ็บระบาดอย่างรุนแรง ซึ่งเกือบทั้งหมดมีการแพร่เชื้อมากจากคนต่างถิ่นที่อาศัยตามแนวชายแดน ซึ่งโรคเหล่านี้คร่าชีวิตชนพื้นเมืองเป็นจำนวนมาก เมื่อพิจารณาจากหมอกพิษที่อยู่ในเขตป่าเขาจากบันทึกของจีนมีความเป็นไปได้ว่าโรคดังกล่าวจะเป็นโรคเฉพาะในภูมิภาคแห่งนี้

ประการที่สอง แนวคิดความเป็นศูนย์กลางสู่กลวิธีของจีน แนวคิดของความเป็นศูนย์กลาง(จงกว่อ) และระบบความสัมพันธ์ทั้งห้า(หลี่)ภายใต้แนวคิดขงจื้อได้ตรึงกรอบการสร้างความสัมพันธ์และวิถีคิดของจักรพรรดิจีน โดยรัฐใดก็ตามที่ส่งบรรณาการให้จีนถือว่าอยู่ใต้อาณัติของสวรรค์ ระบบบรรณาการที่เกิดขึ้นนี้จึงเป็นรูปแบบการขยายอาณาเขตรูปแบบหนึ่งของจีน โดยส่วนหนึ่งของระบบบรรณาการเป็นส่วนหนึ่งของแนวคิดขงจื้อ กรอบแนวคิดดังกล่าวคือหลี่ ซึ่งเป็นการกำหนดขนบธรรมเนียม ประเพณี จรรยาบรรณ (เฟิงอิวหลัน, 2553, น. 44) ระบบบรรณาการเป็นวิธีการขยายอำนาจที่ชาญฉลาดกว่าการทำสงคราม พร้อมทั้งใช้วิธีการจูงใจจักษัตริย์โดยใช้วิถีทางสันติด้วยแนวคิดหลักการต่างตอบแทน ภายหลังจากอำนาจของจีนแผ่เข้ามาถึงดินแดนทางใต้ในช่วงของราชวงศ์หยวนได้ให้กำเนิดระบบตูซือ (Tu-si) หรือการให้สิทธิ์ปกครองตนเองของชนพื้นเมืองใต้อาณัติเป็นต้นมาแม้จะไม่ประสบความสำเร็จในการควบคุมความวุ่นวายในดินแดนทางใต้ได้

ภายหลังราชวงศ์หมิงมีอำนาจปกครองประเทศได้ปรับปรุงระบบตูซือที่สืบทอดมาจากราชวงศ์หยวนโดยใช้วิธีการจูงใจ ดังเช่น ในรัชสมัยจักรพรรดิหงอู่ (ค.ศ. 1487 - 1505) พระองค์มีรับสั่งจัดตั้งกองกำลังชนพื้นเมืองเพื่อป้องกันการก่อกบฏในเขตอันนาม ใจความว่า

“...การจัดการเขตชายแดนของยุคนาน ลาวและพื้นที่ต่างๆ ที่อยู่ในเขตที่มีสภาพอากาศเลวร้าย ไม่ปลอดภัยต่อผู้คนภายนอก หากไม่มีทางเลือกอื่น เราแนะนำให้จัดตั้งทัพกองกำลังท้องถิ่นของชนพื้นเมือง โดยเราจัดหาอาหารให้ค้ำมั้นสัญญาในตำแหน่งและรางวัลที่ควรจะได้...” (Wade, 2005, pp. 0971/76)

นอกจากนี้ ยังใช้ตราพระลัญจกรเป็นเครื่องจองใจ ด้วยเหตุนี้การเมือง
เรื่องตราพระลัญจกรจึงเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความชอบธรรมในการปกครองของ
กษัตริย์ของแต่ละอาณาจักรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยลาวเป็นอาณาจักรหนึ่งที่มี
การทูลขอตราพระลัญจกรในแง่ของการสร้างความชอบธรรมต่อการปกครองในอาณาจักร
ของตน แม้ว่าการทูลขอตราพระลัญจกรหลายครั้งของลาวแสดงให้เห็นว่า ตราพระลัญจกร
ที่จักรพรรดิจีนมอบให้มีความสำคัญต่อลาวอยู่ไม่น้อย แต่เมื่อสังเกตจากช่วงระยะเวลา
ที่ขอตราพระลัญจกรแต่ละครั้งแสดงให้เห็นว่า ทางฝ่ายลาวไม่ได้ให้ความสำคัญต่อตรา
พระลัญจกรตลอดเวลา หากแต่เมื่อบ้านเมืองผ่านช่วงวุ่นวายจากสงคราม บ้านเมืองเริ่ม
เข้าสู่ความสงบสุข การทูลขอตราพระลัญจกรจึงกลายเป็นเครื่องยืนยันสถานภาพของ
ชนชั้นปกครองของลาว เพื่อการปกครองและควบคุมหัวเมืองต่าง ๆ ทั้งยังเป็นเครื่องต่อรอง
กับอาณาจักรโดยรอบ กล่าวคือตราพระลัญจกรเป็นการแสดงฐานะที่มีส่วนสำคัญ
ในระบบลู่ซือ เป็นระบบที่จีนกำหนดขึ้นมาเพื่อปกครองชนพื้นเมืองที่อยู่ห่างไกลจากจีน
โดยไม่ใช้ขุนนางของฝ่ายตนลงมาปกครองเอง วิธีการจองใจโดยตราพระลัญจกรจึงเป็น
วิธีการควบคุมปกครองชนพื้นเมืองโดยทำให้รัฐที่อยู่ใต้อาณัติรู้สึกถึงความมั่นคงที่ได้รับ
จากตราพระลัญจกรจากจีน

**ประการที่สาม แนวนโยบายการส่งบรรณาการของจีนในแต่ละราชวงศ์
และรัชกาล** จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยหนึ่งที่น่าจะมีผลต่อการส่งบรรณาการจากลาวไปจีนนั้น
น่าจะเนื่องมาจากแนวนโยบายของศูนย์อำนาจจีนที่ปักกิ่งในแต่ละราชวงศ์และ
แต่ละรัชกาลที่กำหนดระบบการปกครองชนพื้นเมืองในแถบยูนนานและรัฐรอบนอกยูนนาน
ที่แตกต่างกัน สำหรับลาวล้านช้างเป็นรัฐหนึ่งที่ต้องส่งบรรณาการผ่านยูนนาน โดยถูก
กำหนดให้ส่งบรรณาการมากน้อยและจำนวนปีที่ต้องส่งให้กับทางฝ่ายจีน ที่แตกต่างกัน
ในแต่ละราชวงศ์และรัชกาล ดังเช่น ในสมัยราชวงศ์หยวนกำหนดระบบลู่ซือ Tu-si
คือการแต่งตั้งหัวหน้าเผ่าชนกลุ่มน้อยที่มีบาร์มีและนำเชื้อถือมาเป็นขุนนางปกครองตนเอง
โดยจีนจะมีหน่วยงานปกครองดูแลอีกที่ที่ยูนนาน ส่วนสมัยราชวงศ์หมิงยังคงมีระบบลู่ซือ
และได้กำหนดให้ลาวเป็น 1 ใน 6 ของสำนักข้าหลวงปกครองทางทหารและพลเรือนลาวกว๋อ
(老撾) ที่ขึ้นตรงต่อยูนนาน เมื่อถึงปี ค.ศ. 1404 โดยมีการมอบอำนาจการปกครอง
ให้แก่ชนพื้นเมือง ด้วยการรับรองฐานะของรัฐและผู้ปกครองให้มีอำนาจปกครองตนเอง

ด้วยเหตุนี้ลาวล้านช้างจึงถูกตั้งเป็นสำนักข้าหลวงปกครองทางทหารและพลเรือนลาวว้อ โดยต้นราชวงศ์หมิงกำหนดให้สำนักเจ้าหน้าที่พื้นเมืองกลุ่มชนชาติด้านเขตตะวันตกเฉียงใต้ของจีนถวายเครื่องราชบรรณาการปีละครั้ง ต่อมาจำต้องเปลี่ยนเป็นถวายทุกสามปี ต่อหนึ่งครั้ง นอกจากนี้ในสมัยราชวงศ์หมิงในรัชกาลจักรพรรดิหย่งเล่อได้ทรงมีรับสั่งไว้ว่า “การปกครองชนกลุ่มน้อยชายแดนจะต้องสนองด้วยพระคุณ ขอให้มีการปูนรางวัลตามลำดับชั้นทุกครั้งแก่ผู้มาถวายเครื่องราชบรรณาการ” (เจียงอิงเหลียง, 2534, น. 120 - 149) ด้วยเหตุดังกล่าวผู้ที่มาถวายเครื่องบรรณาการจึงสามารถทำการค้าขายในจีนได้ ต่อมาจีนเข้าสู่ยุคของราชวงศ์ชิง ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว - จีน ได้เปลี่ยนไป แม้การส่งบรรณาการของลาวภายใต้การปกครองของสยามเริ่มเว้นระยะห่าง แต่ความเคลื่อนไหวของอาณาจักรรอบข้างก็ยังคงถูกรายงานเข้าสู่ส่วนกลางของจีน ดังปรากฏในจดหมายเหตุราชวงศ์ชิง บันทึกไว้ในปี ค.ศ. 1836 ว่า

“อู่หลี่ปู่ข้าหลวงใหญ่หยุนหนัน กุ้ยโจว กราบบังคมทูลว่า เซียนหลัว (สยาม) และหนันจ่าง (ล้านช้าง) พิพาทกัน หลังจากเจรจาสงบศึกแล้วเหตุการณ์ ก็สงบลง..” (กรมศิลปากร, 2539, น. 133)

จากข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีนภายใต้ระบบบรรณาการ ขึ้นอยู่กับอำนาจการปกครองของแต่ละราชวงศ์และแต่ละรัชกาลของจีน จะมีนโยบายแตกต่างกันอย่างไร โดยช่วงต้นราชวงศ์หยวนนั้นจะมีแนวคิดที่แข็งแกร่ง เน้นการขยายอาณาเขตโดยวิธีการทางทหาร ทำให้หลากหลายอาณาจักรรู้สึกถึงภัยคุกคามจากจีน ขณะที่ราชวงศ์หมิงและชิงใช้หลักการปกครองดำเนินความสัมพันธ์ในลักษณะที่ ประนีประนอมตามแนวคิดของขงจื้อเป็นหลัก จากหลักการแนวทางความเชื่อปฏิบัติของขงจื้อที่จีนยึดถือมานานได้ ทำให้ระบบบรรณาการเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศหลักที่จีนใช้ติดต่อกับรัฐอื่นๆ

4. สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความเรื่อง ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีน ภายใต้ระบบบรรณาการ สมัยล้านช้าง (ในช่วง ค.ศ. 1353 - 1779) พบว่า ความสัมพันธ์ทางการเมืองได้เริ่มต้นขึ้นในสมัยราชวงศ์หยวนของจีน ลาวได้ส่งบรรณาการให้กับจีนผ่านขุนนาง ส่วนการส่งบรรณาการให้จีนที่เห็นได้ชัดและต่อเนื่องตรงกับสมัยราชวงศ์หมิง พบว่า

อาณาจักรล้านช้างสมัยพระเจ้าสามแสนไทยได้เริ่มส่งบรรณาการให้กับจีนตรงกับปฐมจักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิง หลังจากนั้นลาวก็ส่งบรรณาการให้กับจีนเรื่อยมาจนกระทั่งปลายศตวรรษที่ 19 เกิดความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายในจีน การบันทึกเกี่ยวกับการส่งบรรณาการไปจีนของลาวก็ไม่ปรากฏ ส่วนหัวเมืองหลักที่ทำหน้าที่ส่งบรรณาการก็คือ หลวงพระบาง อันเป็นเมืองหลวงแห่งแรกของลาว และเป็นหัวเมืองหลักในการทำหน้าที่ส่งบรรณาการให้กับจีนอย่างต่อเนื่องยาวนาน แม้กระทั่งตกอยู่ใต้อิทธิพลพม่าและสยาม หลวงพระบางยังคงส่งบรรณาการให้จีนต่อเนื่องจนปลายศตวรรษที่ 19 บันทึกการส่งบรรณาการก็ไม่ปรากฏอีก ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว-จีนในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779 พบ 3 ปัจจัย คือ 1. ภูมิศาสตร์ที่มีอาณาเขตติดต่อกันทำให้การคมนาคมเป็นไปอย่างยากลำบาก 2. แนวคิดจงกวัจจีนเป็นศูนย์กลางเพื่อควบคุมและปกครองชนพื้นเมืองที่จีนถือว่าลาวเป็นชนพื้นเมือง 3. แนวนโยบายเกี่ยวกับการส่งบรรณาการของราชวงศ์ที่ปกครองจีน

แนวคิดความเป็นศูนย์กลางของจีนมีส่วนสำคัญในการกำหนดระบบการปกครองของจักรพรรดิจีน โดยอาณาจักรล้านช้างเป็นเพียงกลุ่มชนพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งที่อยู่ใต้ความเป็นศูนย์กลางของจีน ด้วยมุมมองดังกล่าวการกำหนดลักษณะความสัมพันธ์จึงกำเนิดจากรัฐใหญ่ ทำให้จีนกำหนดระบบปกครองชนพื้นเมืองเรียกว่า ระบบถูซื้อ ขึ้นมาปกครองอาณาเขตทางใต้ของจีนส่งผลให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองรัฐถูกกำหนดให้อยู่ภายใต้ระบบบรรณาการ โดยมีเมืองหลวงพระบางเป็นหัวเมืองสำคัญในการส่งบรรณาการทางบก ความสัมพันธ์ทางการเมืองลาว – จีนในช่วง ค.ศ. 1353 – 1779 จึงมีปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์เป็นส่วนสำคัญอันดับแรก เมื่ออาณาเขตของทางสองรัฐติดกัน ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบการส่งบรรณาการให้จีนมีความลำบากอย่างมากในด้านคมนาคมเนื่องจากเส้นทางบกที่ต้องเชื่อมต่อเข้าจีนนั้นเต็มไปด้วยพื้นที่ราบสูงสลับภูเขา ขณะที่เส้นทางแม่น้ำโขงตอนบนในช่วงเวลาดังกล่าวยังมีอุปสรรคในส่วนของเกาะแก่งและคลื่นน้ำ ขณะที่ปัจจัยทางด้านแนวคิดความเป็นศูนย์กลางสู่กลวิธีจิตใจของจีนและปัจจัยทางด้านนโยบายเกี่ยวกับการส่งบรรณาการ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่รัฐใหญ่อย่างจีนกำหนดระเบียบปฏิบัติเพื่อให้อาณาจักรชนพื้นเมืองสร้างความสัมพันธ์ด้วย ดังนั้นระบบปกครองชนพื้นเมืองของจีนมีความสำคัญต่อจีนในแง่ของการปกครองชนพื้นเมือง

ให้อยู่ภายใต้กรอบของความเป็นศูนย์กลางของจีนเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์จีนกับอาณาจักรชนพื้นเมืองโบราณในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงที่เป็นหัวข้อที่น่าจะมีความรู้และต่อยอดต่อไป ดังเช่นความสัมพันธ์จีนกับอาณาจักรพุกาม เพื่อขยายองค์ความรู้และความแตกต่างของอาณาจักรอื่นๆที่มีต่อจีนอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2539). *ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 13*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กรมศิลปากร. (2545). *ประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 9*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2005). *แบบเรียนภูมิศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์ศึกษา.
- เขียนธีระวิทย์. (2547). *วิวัฒนาการการปกครองของจีน = A political history of China*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค. (2015). *สปป. ลาว 40 ปี 1975 – 2015*. เวียงจันทน์: คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค.
- คำ จำปาแก้วมณี. (2539). *ประวัติศาสตร์ลาว* (สุวิทย์ ธีรศาสตร์, ผู้แปล). ขอนแก่น: ภาควิชาประวัติศาสตร์และโบราณคดี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- คำพา พอนแก้ว. (2012). *ปะหัตสาดลาว โดยหย่อ*. เวียงจันทน์: โรงพิมพ์สีเสหวาด.
- จอห์น เค แฟร์แบงก์. (2550). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใหม่ จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- เจมส์ เอฟ แม็คคาร์ธี. (2533) *บันทึกการสำรวจและบุกเบิกในแดนสยาม* [Surveying and Exploring in Siam] (สุมาลี วีระวงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร.

- เจียงอิงเหลียง. (2534). *ประวัติศาสตร์ชาติไท ตอนที่ 2* (คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทย
เกี่ยวกับจีนในเอกสารภาษาจีน สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี สำนักงาน
รัฐมนตรี, ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สำนักงานนายกรัฐมนตรี.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ สมถวิล ลือชาพัฒน์พร, (บรรณาธิการ). (2549).
*เอกสารสรุปการสัมมนาวิชาการ “30 ปีความสัมพันธ์ไทย-จีน 600 ปีชาวกอง/
เจิ้งเหอ กับอยุธยาและอุษาคเนย์”*. สมุทรปราการ: มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- ทิพพะวงศ์ วงศ์โพธิ์. (2552). *นโยบายต่างประเทศของสาธารณรัฐประชาธิปไตย
ประชาชนลาวต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคหลังสงครามเย็น 1992-2008*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- เฟื่องอ้วนหลัน. (2553). *วรรณกรรม ปรัชญาจีนจากขงจื๊อถึงเหมาเจ๋อตง* (ส. สุวรรณ.,
ผู้แปล). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ภมร ภูผิวง. (2561). *พลวัตของเมืองเวียงจันทน์ในสมัยจารีต (ค.ศ. 1560 – 1893)*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- โยชิยุกิ มาซุฮารุ. (2546). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของราชอาณาจักรลาวล้านช้าง:
สมัยคริสต์ศตวรรษที่ 14-17 จาก “รัฐการค้าภายในภาคพื้นทวีป” ไปสู่
“รัฐกึ่งเมืองท่า”*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ศูนย์ข้อมูลเพื่อธุรกิจไทยในจีน. (2556). *มณฑลยูนนาน*. Retrieved from <https://www.thaibizchina.com/country/yunnan/>.
- สมสำเร็จ ทวีคำ. (2548). *ความสัมพันธ์ระหว่างลาวกับจีน ยุคหลังสงครามเย็น*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- สมิธ, เฮอเบิร์ท วาริงตัน. (2544). *ห้าปีในสยาม เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรม
และประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- สวี่อัน หลิว. (2561). *การอพยพของชาวยูนนานเข้าสู่ประเทศลุ่มน้ำโขงในปลายคริสต์
ศตวรรษที่ 19*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
ขอนแก่น.
- สืบแสง พรหมบุญ. (2525). *ความสัมพันธ์ในระบบบรรณาการระหว่างจีนกับไทย*.
กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

- สุนต โพธิสถานและหนูไซ พุมมะจัน. (2000). *ประวัติศาสตร์ลาว (ตีกตำบรรพ์ - ปัจจุบัน)*.
เวียงจันทน์: โรงพิมพ์แห่งรัฐ.
- สุรศักดิ์ ศรีสาอาง. (2545). *ลำดับกษัตริย์ลาว*. กรุงเทพฯ: สำนักโบราณคดีและ
พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร.
- สุรางค์ศรี ตันเสียงสม. (2553). *อารยธรรมตะวันออก*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวรรณ สถาอานันท์. (2557). *จริยศาสตร์ต่างตอบแทนในปรัชญาขงจื้อ*. กรุงเทพฯ:
ชวนอ่าน.
- หม่องทินอ่อง. (2551). *ประวัติศาสตร์พม่า [A History of Burma]* (เพ็ชรี สุมิตร, ผู้แปล).
กรุงเทพฯ : มูลนิธิโตโยต้าประเทศไทย.
- อรพินท์ คำสอน. (2555). *100 เอกสารสำคัญ: สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย
ลำดับที่ 14*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อู่คำ พรหมวงสา. (2500). *ความเป็นมาของลาวหรือเล่าเรื่องชาติลาว*. เวียงจันทน์:
ยุสสมาคมแห่งประเทศไทย.
- Carne, Louis de. (1995). *Travels on the Mekong : Cambodia, Laos and Yunnan :
the political and trade report of the Mekong exploration commission (June
1866 – June 1868)*. Bangkok: White Lotus.
- Garnier, F. (1994). *The French in Indo-China: with a narrative of Garnier's
explorations in Cochinchina, Annam, and Tonquin*. Bangkok: White
Lotus.
- Pavie, A. (1999). *Atlas of the Pavie Mission: Laos, Cambodia, Siam, Yunnan, and
Vietnam*. Bangkok: White Lotus.
- Wade, G. (2005). *Southeast Asia in the Ming Shi-lu*. Retrieved from <http://eprints.nus.edu.sg/msl/place/908>.